

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی

عنوان پایان نامه:

بررسی رابطه ادراک از محیط کلاس و جهت گیری هدف با پیشرفت تحصیلی ریاضی در

دانش آموزان دختر پایه سوم متوسطه

استاد راهنما: دکتر حسن اسدزاده

استاد مشاور: دکتر فریبرز درتاج

استاد داور: دکتر اسماعیل سعدی پور

دانشجو: پروین قدیری

سال تحصیلی ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به پاس محبت‌های بی دریغشان

این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می‌کنم.

تقدیر و تشکر

وظیفه خود می دانم که مراتب سپاس و تقدیر خود را از تمامی عزیزانی که با مشارکت خود بنده را در اجرای این پژوهش یاری نمودند، اعلام دارم.

از استاد گرامی جناب آقای دکتر حسن اسدزاده که با راهنمایی های ارزنده ی خویش در انجام این پژوهش راه گشای من بودند نهایت سپاس و تقدیر را دارم و از خداوند منان برای ایشان سلامتی و موفقیت روزافزون آرزومندم.

از استاد گرامی جناب آقای دکتر فریبرز درتاج که با نکته سنجی های دقیق و عالمانه در مسیر اجرای این پژوهش مرا یاری نمودند تشکر می کنم و شادکامی و پیروزی ایشان را از پروردگار متعال می طلبم.

از استاد ارجمند دکتر سعدی پور که با حسن و دقت نظر، داوری این پژوهش را عهده دار شدند، سپاسگزارم و سرافرازی ایشان را از یگانه هستی بخش عالم خواستارم.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف با پیشرفت تحصیلی ریاضی است. به‌همین منظور، از میان دانش‌آموزان دختر پایه‌ی سوم متوسطه‌ی منطقه ۹ شهر تهران، ۱۵۰ دانش‌آموز از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای به‌عنوان گروه نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش عبارت بود از (الف) پرسشنامه‌ی "در این کلاس چه می‌گذرد (WIHIC) (فراسر، فیشر و مک‌روبی، ۱۹۹۶)، (ب) هدف‌گرایی تحصیلی (AGOR) (بوفارد و همکاران، ۱۹۹۸). همچنین، از نمره‌ی درس ریاضیات در پایان نیمسال اول به‌عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده شد. تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج نشان داد: (الف) رابطه‌ی معناداری بین ادراک از محیط کلاس و پیشرفت تحصیلی درس ریاضیات وجود دارد، (ب) رابطه‌ی معناداری بین ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف تسلط وجود دارد، (پ) بین جهت‌گیری هدف و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که ادراک از محیط کلاس می‌تواند پیش‌بینی‌کننده‌ی پیشرفت تحصیلی در درس ریاضیات و جهت‌گیری هدف تسلط باشد.

کلیدواژه‌ها: ادراک محیط کلاس، جهت‌گیری هدف، پیشرفت تحصیلی ریاضی.

فهرست مطالب

۱.....	فصل اول: کلیات
۲.....	مقدمه
۴.....	بیان مسأله
۶.....	اهمیت و ضرورت پژوهش
۷.....	اهداف پژوهش
۷.....	فرضیه‌های پژوهش
۷.....	تعاریف نظری
۸.....	تعاریف عملیاتی
۸.....	متغیرهای پژوهش
۹.....	فصل دوم: پیشینه‌ی پژوهش
۱۰.....	مقدمه
۱۱.....	انگیزش
۱۱.....	انگیزش پیشرفت
۱۲.....	انگیزش و مفهوم هدف
۱۲.....	جهت‌گیری هدف
۱۴.....	تقسیم بندی جهت‌گیری هدف
۱۵.....	جهت‌گیری هدف تسلط
۱۶.....	جهت‌گیری عملکرد گرایشی
۱۷.....	جهت‌گیری عملکرد اجتنابی
۱۷.....	ادراک
۱۸.....	محیط کلاس
۲۵.....	بعد ارتباطی
۲۷.....	بعد رشد شخصی
۲۷.....	سیستم کلاس
۲۹.....	پژوهش‌های داخلی
۳۲.....	پژوهش‌های خارجی

۳۶	جمع‌بندی.....
۳۷	فصل سوم: روش شناسی
۳۸	روش پژوهش.....
۳۸	جامعه‌ی آماری.....
۳۹	ابزارهای پژوهش.....
۴۲	روش اجرای پژوهش.....
۴۲	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۴۳	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها
۴۴	مقدمه.....
۴۵	بخش اول.....
۴۸	بخش دوم.....
۵۵	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری
۵۶	مقدمه.....
۶۱	جمع‌بندی.....
۶۲	محدودیت‌ها.....
۶۲	پیشنهادهای پژوهش.....
۶۳	منابع فارسی.....
۶۵	منابع انگلیسی.....
۷۱	پیوست‌ها.....

فهرست شکل ها و جدول ها

شکل (۲-۱). تقسیم بندی الیوت و همکاران از جهت گیری هدف

جدول (۲-۲). خلاصه‌ای از ابزارهای مختلف ارزیابی محیط یادگیری کلاس، به نقل از فراسر، ۱۹۹۸

جدول (۲-۳). مقیاس‌های پرسشنامه‌ی "در این کلاس چه می‌گذرد" و طبقه‌بندی آن‌ها با توجه به مدل موس (به نقل از درمن، آدامز و فرگوسن، ۲۰۰۳)

جدول (۳-۱). ضرایب پایایی پرسشنامه‌ی «در این کلاس چه می‌گذرد»

جدول (۴-۱). شاخصه‌های آماری مربوط به متغیر ادراک از محیط کلاس در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۲). شاخصه‌های آماری مربوط به متغیر جهت‌گیری هدف (تسلط، عملکرد گرایشی، عملکرد اجتنابی) در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۳). شاخصه‌های آماری مربوط به متغیر پیشرفت تحصیلی (معدل) در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۴). ضریب پایایی پرسشنامه‌ی ادراک از محیط کلاس در پژوهش حاضر

جدول (۴-۵). ضریب پایایی پرسشنامه‌ی جهت‌گیری هدف در پژوهش حاضر

جدول (۴-۶). آزمون همبستگی بین ادراک از محیط کلاس و پیشرفت ریاضی در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۷). آزمون رگرسیون برای پیش‌بینی سهم متغیر پیش‌بین (ادراک از محیط کلاس) در پیش‌بینی متغیر ملاک (پیشرفت ریاضی)

جدول (۴-۸). آزمون رگرسیون برای پیش‌بینی سهم متغیر پیش‌بین (خرده مقیاس درگیری دانش‌آموز) در پیش‌بینی متغیر ملاک (پیشرفت ریاضی)

جدول (۴-۹). آزمون رگرسیون برای پیش‌بینی سهم متغیر پیش‌بین (خرده مقیاس تحقیق) در پیش‌بینی متغیر ملاک (پیشرفت ریاضی)

جدول (۴-۱۰). آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر جهت‌گیری هدف و پیشرفت ریاضی در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۱۱). آزمون همبستگی بین متغیر ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف در آزمودنی‌ها

جدول (۴-۱۲). آزمون رگرسیون برای پیش‌بینی سهم متغیر پیش‌بین (ادراک از محیط کلاس) در پیش‌بینی متغیر ملاک (جهت‌گیری هدف تسلط)

فصل اول

کلیات

مقدمه

در قرن بیست و یکم آموزش ریاضیات درباره‌ی رویارویی با مسائل جهان واقعی، پرورش مهارت‌های تفکر خلاق و ترویج روش‌های مولد یادگیری می‌باشد (نگی کیونگ، تی یونگ و سی هوئه^۱، ۲۰۰۷). عمق دانش ریاضیات یک فرد سطح دقت تصمیمات فرد را تعیین می‌کند، این بدان معناست که یک فرد زمانی می‌تواند به خوبی در جامعه عمل کند که دارای دانش خوبی از ریاضیات به خصوص در عصر اطلاعات باشد (تیلا^۲، ۲۰۰۸، به نقل از قطب الدینی، ۱۳۸۸).

مطالعه‌ی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی، طی سه دهه‌ی اخیر بیش از پیش مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. یافته‌های تحقیقات متعدد نشان داده است که پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی نه تنها از ساختارهای دانش و فرایندهای پردازش اطلاعات تاثیر می‌پذیرد بلکه به عوامل انگیزشی از جمله باورها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و اضطراب‌ها نیز مربوط می‌شود (بسانت^۳، ۱۹۹۵). بیش از دو دهه است که محققان انگیزش به طور گسترده روی نقشی که هدف‌ها در شکل دهی نگرش‌ها و شدت و کیفیت رفتار دارند، تمرکز کرده اند (کاپلان و ماهر^۴، ۱۹۹۹). تحقیق درباره‌ی هدف و هدف‌گرایی پیشرفت از کارهای الیوت و دووک^۵ (۱۹۸۳) و نیکولز^۶ (۱۹۸۴) نشأت گرفته است (نایمیورتا^۷، ۲۰۰۴؛ به نقل از قطب الدینی، ۱۳۸۸). در تئوری انگیزش پیشرفت، هدف به عنوان جهت نهایی که تلاش‌ها باید هدایت شوند و آنچه که فرد تلاش می‌کند انجام دهد یا مجموعه چیزهایی که خواستنی هستند، تعریف می‌شود (پینتریچ، کونلی و کمپلر^۸، ۲۰۰۳). نقش محوری اهداف پیشرفت به عنوان پیش‌بینی کننده‌های پیامدهای مرتبط با تعلیم و تربیت در مطالعات گسترده‌ای که طی چند دهه‌ی گذشته صورت گرفته است، تأیید شده است (ایمز^۹، ۱۹۹۲؛ دووک، ۱۹۹۰؛ بارون^{۱۰} و الیوت، ۱۹۹۷؛

-
1. Yong Kiong Ngee &Hoe
 2. Tella.
 3. Bessant.
 4. MaehrKaplan.
 5. Dweck, Elliot.
 6. Nicholls
 7. Niemi virta.
 8. Pintrich, Conely & Kempler.
 9. Ames.
 10. Barron.

پینتریچ، ۱۹۹۹؛ اردن^۱، ۱۹۹۷؛ به نقل از چرچ^۲ و همکاران، ۲۰۰۱). یکی از مهم‌ترین پی‌آمدهای رفتاری، پیشرفت یا کارایی واقعی فرد است. اهداف ممکن است الگوهای انگیزشی، هیجانی و شناختی مختلفی را برانگیزند، ولی با پیشرفت واقعی فرد در کلاس نیز رابطه دارند (پینتریچ و شانک^۳، ۲۰۰۲؛ ترجمه شهرآرای، ۱۳۸۵).

از سوی دیگر محیط کلاس و مدرسه، نظام اداره‌ای مدرسه و شیوه‌ی آموزشی معلم، اثرات غیرقابل انکاری بر عملکرد تحصیلی و فرایندهای شناختی دارد (آندرمن و میجلی^۴، ۱۹۹۷). یکی از پی‌آمدهای مهم محیط مدرسه، ادراکات دانش‌آموزان است که نقش مهمی در انگیزش، شناخت و عملکرد دانش‌آموزان دارد. جو روان‌شناختی محیط یادگیری کلاس و ویژگی‌های بافتی و اجتماعی و حمایت معلم، تأثیرات معناداری بر رفتارهای یادگیری دانش‌آموزان، جهت‌گیری هدف آن‌ها، باورهای مربوط به خود، اسنادهای علی، کاربرد راهبردها، انگیزش تحصیلی و اجتماعی، عملکرد هیجانی، درگیری با تکالیف، ارزش‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آن‌ها دارد (ایمز، ۱۹۹۲؛ دیویس^۵، ۲۰۰۳).

با توجه به اهمیت هر یک از متغیرهای جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس و تأثیر احتمالی هر یک از آن‌ها بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی، در پژوهش حاضر به بررسی رابطه‌ی بین ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی در دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان پرداخته‌ایم.

1. Urdan
2. Church
3. Schunk.
4. Anderman & Midgley.
5. Davis.

بیان مسأله

انگیزش پدیده‌ای است ذاتی که تحت تاثیر چهار عامل یعنی، موقعیت (محیط و محرک‌های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف) قرار دارد. انسان‌ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود انگیزش لازم را کسب می‌نمایند. در خصوص جویندگان علم و دانش‌آموزان، انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی از اهمیت خاصی برخوردار است. با این انگیزه، افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت‌آمیز یک تکلیف، رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه‌ی معینی از شایستگی در کار خود دنبال می‌کنند تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب نمایند (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۸).

انگیزش رفتار پیشرفت‌گرا در همه تکالیف و موقعیت‌ها یکسان نیست. حتی اگر بحث را به موقعیت تحصیلی محدود کنیم احتمالاً سطوح انگیزش از موضوعی به موضوع دیگر یا از زمانی به زمانی دیگر فرق می‌کند (فلاول^۱، ۱۹۸۹). مطالعه‌ی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی، طی سه دهه‌ی اخیر بیش از پیش مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. یافته‌های تحقیقات متعدد نشان داده است که پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی نه تنها از ساختارهای دانش و فرایندهای پردازش اطلاعات تأثیر می‌پذیرد بلکه به عوامل انگیزشی نیز مربوط می‌شود (بسانت، ۱۹۹۵).

نظریه‌ی جهت‌گیری هدف از مؤثرترین رویکردها در انگیزش است و تلویحات انگیزشی مهمی در یادگیری و عملکرد دارد (الیوت، ۱۹۹۹؛ پینتریچ و شانک، ۲۰۰۲). جهت‌گیری هدفی بر پایه‌ی این فرض استوار است که رفتار انسان هدفمند است و به وسیله‌ی اهداف فرد هدایت می‌شود. جهت‌گیری هدف به مجموعه‌ای از نیت رفتاری اطلاق می‌شود که نگرش فرد را جهت مشارکت در فعالیت‌های یادگیری تبیین می‌کند. به عبارت دیگر، جهت‌گیری هدف، بیانگر الگوی منسجمی از باورهای فرد است که سبب می‌شود فرد به طرق مختلف به موقعیت‌ها گرایش پیدا کند، در آن زمینه به فعالیت پردازد و نهایتاً پاسخی را ارائه دهد (ایمز، ۱۹۹۲).

یکی از رویکردهای مطرح در سال‌های اخیر رویکرد سه بخشی الیوت و همکاران (الیوت، ۱۹۹۷؛ الیوت و چرچ، ۱۹۹۷؛ الیوت و هارکوئیز، ۱۹۹۶) است. این محققین یک چارچوب هدف سه بخشی ارائه کردند و در این قالب جدید سازه‌ی هدف عملکردی به دو بخش عملکرد گرایشی و عملکرد اجتنابی تقسیم می‌شود. بنابراین سه جهت‌گیری هدفی مستقل ترسیم می‌شود. ۱- هدف تسلط (تبحری یا یادگیری)، که

1. Flavell.

تأکید بر افزایش کفایت و کسب مهارت در تکلیف دارد. ۲- هدف عملکرد گرایشی، که تأکید بر کسب شایستگی و تأیید در نزد دیگران دارد. ۳- عملکرد اجتنابی، که تأکید بر دوری جویی از اشتها به بی کفایتی در نزد دیگران دارد.

پژوهش‌هایی که به بررسی رابطه‌ی اهداف پیشرفت و پیشرفت تحصیلی پرداخته‌اند، داده‌های متناقضی را گزارش کرده‌اند. در رابطه با هدف تسلط، به رغم وجود این انتظار که این هدف با پیشرفت تحصیلی بالا همراه خواهد بود، ولی یافته‌های پژوهشی در بیشتر موارد مطابق با این انتظار نبوده‌است (برای مثال الیوت و چرچ، ۱۹۹۷؛ هارکوئیز، بارون، تائور^۱ و الیوت، ۲۰۰۰؛ پینتریچ، ۲۰۰۰). با وجود این پژوهش‌هایی نیز وجود دارد که رابطه‌ی مثبت و معناداری را بین این دو متغیر نشان داده‌اند (والترز و همکاران، ۱۹۹۶؛ گاتمن^۲، ۲۰۰۶). در مورد اهداف عملکردی نیز این تناقض در یافته‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی به چشم می‌خورد. به عنوان نمونه دوپیرات و مارین^۳ (۲۰۰۵) تأثیر منفی عملکرد گرایشی بر پیشرفت تحصیلی را گزارش کرده، والترز (۲۰۰۴) و مک گریگور و الیوت (۲۰۰۲) رابطه‌ی مثبت این دو متغیر را گزارش کرده‌اند.

عامل دیگری که بر انگیزش تأثیرگذار است محیط و محرک‌های بیرونی است. محیط کلاس نقش حیاتی و نیرومندی در عملکرد تحصیلی و روان‌شناختی و رفتاری دانش‌آموزان برعهده دارد (کاپرمینک و همکاران، ۲۰۰۱). جو روان‌شناختی محیط یادگیری کلاس و ویژگی‌های بافتی و اجتماعی و حمایت معلم، تأثیرات معناداری بر رفتارهای یادگیری دانش‌آموزان، جهت‌گیری هدف آن‌ها، باورهای مربوط به خود، اسنادهای علی، کاربرد راهبردها، انگیزش تحصیلی و اجتماعی، عملکرد هیجانی، درگیری با تکالیف، ارزش‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آن‌ها دارد (ایمز، ۱۹۹۲؛ دیویس، ۲۰۰۲؛ پینتریچ، ۲۰۰۲؛ ماری و مالمگرین، ۲۰۰۵). استفاده از ادراک دانش‌آموز برای ارزیابی محیط کلاس در نظریه‌ی "زمینه" کرت لوین^۴ (۱۹۳۶) و نظریه‌ی "نیاز-فشار" مورای^۵ (۱۹۳۸) ریشه دارد. لوین (۱۹۳۶، ۱۹۳۵) و مورای (۱۹۳۸) بر اهمیت ویژگی‌های محیطی در رفتارهای آدمی تأکید کرده‌اند. نظریه‌های این پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که تعامل بین ویژگی‌های محیطی (مانند تجربیات کلاسی) و ویژگی‌های شخصی در واقع پیش‌بینی کننده‌ی رشد انسان و مجموعه رفتارهای او هستند (به نقل از الدریدج، درمن و فراسر^۶، ۲۰۰۴). چارچوب نظری ادراک محیط در این پژوهش بر اساس مفهوم سازی موس (۱۹۷۹) از محیط روانی

1. Harackiewicz, Barron, Tauer

2. Wolters, Gutman.

3. Duperyrat & Marine.

4. Lewin.

5. Murray.

6. Aldridge, Dorman, Fraser.

اجتماعی کلاس است. براساس نظر رادلف موس، محیط کلاس همانند موجودی انسانی دارای ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری است (به نقل از بیک و چوی، ۲۰۰۲). گسترده‌ترین و قوی‌ترین موضوع در زمینه‌ی محیط یادگیری این است که ادراک دانش‌آموزان از محیط‌شان بر نتایج شناختی، عاطفی و رفتاری آن‌ها اثر نیرومندی دارد (هندرسون^۱، فیشر و فراسر، ۲۰۰۰)

حال با توجه به اهمیت مباحث انگیزشی از جمله جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس و تاثیر هر یک از آن‌ها بر پیشرفت تحصیلی برآن شدیم تا رابطه‌ی این متغیرها را با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی بسنجیم. همانطور که ذکر شد، در پژوهش‌های مربوط به جهت‌گیری هدف و پیشرفت تحصیلی نتایج متناقضی گزارش شده است. همچنین پژوهش‌های اندکی در خصوص رابطه‌ی جهت‌گیری هدف و پیشرفت تحصیلی در یک حوزه‌ی خاص درسی صورت گرفته است. از سوی دیگر برای بررسی ادراک دانش‌آموز از محیط کلاس در سطح دانش‌آموزان دبیرستانی، باید یک کلاس خاص را مد نظر قرار دهیم. زیرا دانش‌آموزان دبیرستانی موضوعات درسی متعدد و کلاس‌های متفاوتی دارند. در نتیجه ادراک دانش‌آموزان از هر کلاس با توجه به موضوع درس و دبیر خاص آن درس تغییر خواهد کرد. با توجه به دلایل ذکر شده و نیز اهمیت درس ریاضی، در این پژوهش به بررسی رابطه‌ی جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی پرداخته‌ایم.

اهمیت و ضرورت پژوهش

یکی از اهداف اصلی هر نظام تربیتی که همواره مورد توجه محققان بوده است، پرورش یادگیرنده‌هایی با انگیزه، هدفمند، پیشرفت‌گرا و کارآمد بوده است. دانش روان‌شناسی، به ویژه در حیطه‌ی انگیزش و یادگیری با تکیه بر یافته‌های تحقیقاتی خود بیشترین نقش را در پیشبرد این هدف ایفا کرده و همواره دستاوردهای بزرگی برای شناسایی و فهم رفتار انسان و همچنین ارتقاء توانایی‌های او داشته است. جهت‌گیری هدف پیشرفت از جمله موضوعات تحقیقاتی است که نقش آن به عنوان یک سازه‌ی کلیدی مورد تأیید قرار گرفته است. به نحوی که تأثیر آن حتی بر جریان عادی زندگی افراد نیز قابل مشاهده است. یکی از رهاوردهای جهت‌گیری هدف، استفاده از این مؤلفه برای فهم و تبیین عملکرد یادگیرندگان در محیط‌های تحصیلی بوده است (الیوت و همکاران، ۱۹۹۰؛ به نقل از والترز، ۲۰۰۴). اما همانطور که در بخش پیشین ذکر شد، در خصوص رابطه‌ی انواع اهداف پیشرفت با پیشرفت تحصیلی، نه تنها یافته‌ها متناقض است بلکه پژوهش در زمینه‌ی رابطه‌ی این اهداف با پیشرفت تحصیلی در یک حوزه‌ی خاص درسی، نظیر ریاضی، اندک است. از سوی دیگر، مطالعات مختلف نشان داده که متغیرهای مربوط به مدرسه مانند جو کلاس درس، با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند. اکثر پژوهش‌های انجام شده در زمینه‌ی رابطه‌ی ادراک محیط کلاس با پیشرفت تحصیلی نیز، پیشرفت تحصیلی کلی را مورد بررسی قرار داده‌اند و

1.Henderson.

کمتر به مطالعه این متغیر با پیشرفت تحصیلی در درس خاصی پرداخته‌اند. بنابراین در این پژوهش به بررسی رابطه‌ی جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی پرداخته‌ایم.

اهداف پژوهش

هدف کلی

بررسی رابطه‌ی بین جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی.

اهداف جزئی

۱. بررسی رابطه‌ی جهت‌گیری هدف با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی.
۲. بررسی رابطه‌ی ادراک از محیط کلاس با پیشرفت تحصیلی درس ریاضی.
۳. بررسی رابطه‌ی جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های اصلی

- ۱- بین ادراک از محیط کلاس و پیشرفت تحصیلی ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۲- بین متغیر جهت‌گیری هدف و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۳- بین متغیر ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی

- ۱- بین خرده مقیاس وابستگی دانش‌آموز و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۲- بین خرده مقیاس حمایت معلم و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۳- بین خرده مقیاس درگیری دانش‌آموز و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۴- بین خرده مقیاس تحقیق و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۵- بین خرده مقیاس جهت‌گیری تکلیف و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۶- بین خرده مقیاس همکاری و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۷- بین خرده مقیاس عدالت و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۸- بین جهت‌گیری تسلط و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۹- بین جهت‌گیری عملکرد گرایشی و پیشرفت ریاضی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.
- ۱۰- بین جهت‌گیری عملکرد اجتنابی و پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

تعاریف نظری

جهت‌گیری هدف: جهت‌گیری هدف به مجموعه‌ای از نیت رفتاری اطلاق می‌شود که نگرش فرد را در جهت مشارکت در فعالیت‌های یادگیری تبیین می‌کند (ایمز، ۱۹۹۲؛ دووک، ۱۹۸۶). به عبارت دیگر

جهت‌گیری یا گرایش هدف معنایی است که شخص برای پیشرفت خود در نظر می‌گیرد (ریان و پینتریچ، ۱۹۹۷).

ادراک از محیط کلاس: محیط کلاس به فضا یا موقعیتی اشاره دارد که فراگیران و معلمان در آن با یکدیگر به تعامل می‌پردازند و از ابزارها و منابع اطلاعاتی مختلف برای دنبال کردن فعالیت‌های یادگیری خود بهره‌مند می‌شوند. این تعاملات در سطوح چندگانه شامل تعاملات معلم-شاگرد، تعاملات شاگرد-معلم، تعاملات دانش‌آموز- دانش‌آموز و همچنین خلق کلی در کلاس می‌باشد (گازلی، ۲۰۰۶؛ به نقل از نیکدل، ۱۳۸۹). فراسر (۱۹۹۸) محیط یادگیری را به صورت بافت‌های اجتماعی، روان‌شناختی و آموزشی که در آن‌ها یادگیری رخ می‌دهد و بر نگرش‌ها و پیشرفت دانش‌آموز تأثیر می‌گذارد، تعریف کرده است. منظور از ادراک محیط کلاس، ادراک یا برداشتی است که دانش‌آموز از ویژگی‌های مختلف روانی-اجتماعی کلاس خود دارد.

پیشرفت تحصیلی: پیشرفت تحصیلی به مقدار یادگیری آموزشی‌گامی دانش‌آموز به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف درسی سنجیده می‌شود، اشاره می‌کند (سیف، ۱۳۸۵).

تعاریف عملیاتی

جهت‌گیری هدف: در پژوهش حاضر جهت‌گیری هدفی متغیری است که با پرسشنامه‌ی هدف‌گرایی تحصیلی بوفارد و همکاران (۱۹۹۸) اندازه‌گیری می‌شود. این متغیر دارای سه بعد جهت‌گیری هدف تسلط، جهت‌گیری هدف عملکرد گرایشی، و جهت‌گیری هدف اجتنابی است.

ادراک از محیط کلاس: ادراک از محیط کلاس متغیری است که از طریق پرسشنامه‌ی "در این کلاس چه می‌گذرد (WIHIC)" فراسر، فیشر و مک‌روبی (۱۹۹۶)، اندازه‌گیری خواهد شد. متغیرهای ادراک از محیط کلاس شامل بعد ارتباطی (وابستگی دانش‌آموزان، حمایت معلم، درگیری دانش‌آموزان)، بعد رشد شخصی (جهت‌گیری تکلیف، تحقیق، همکاری) و بعد سیستم نگهداری و تغییر کلاس (عدالت) است.

پیشرفت تحصیلی ریاضی: در پژوهش حاضر، شاخص پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی، نمرات امتحان نیمسال اول درس حسابان است.

متغیرهای پژوهش

در پژوهش حاضر، جهت‌گیری هدف و ادراک از محیط کلاس به عنوان متغیرهای پیش‌بین احتمالی و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

فصل دوم

پیشینه‌ی پژوهش

مقدمه

جوامع گوناگون بر اساس نیازها و ارزش‌های حاکم بر آنها در مقاطع زمانی متفاوت، از زوایای گوناگون به مطالعه‌ی ریاضی پرداخته‌اند. در عصر کنونی که رشد روزافزون فناوری موجب تحولاتی شگرف در زندگی انسان شده و زندگی ساده جای خود را به زندگی پیچیده داده است، ریاضیات بیش از پیش جای خود را در همه زمینه‌های اجتماعی و صنعتی باز کرده و انسان ناگزیر برای دستیابی به پاسخ‌های لازم و مناسب به پرسش‌های پیچیده به ریاضیات روی آورده است (دانش نارویی، ۱۳۶۸؛ به نقل از محسن‌پور و همکاران، ۱۳۸۶).

با توجه به اهمیت ریاضیات، نظام‌های آموزشی می‌کوشند تا با گنجاندن مباحث ریاضیات در برنامه‌ریزی تحصیلی به پرورش توانایی‌های ذهنی و قدرت استدلال دانش‌آموزان خود کمک کنند و آنان را برای همگامی با تحولات علمی و پیشرفت فناوری در زندگی آینده مهیا سازند. بدیهی است که آموزش مناسب و پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی، مستلزم شناسایی مشکلاتی است که بر سر راه یادگیری دانش‌آموزان در این درس وجود دارد. نظر بر این است که مشکلات تحمیل شده بر دانش‌آموزان در یادگیری ریاضی منشأ درون‌ریاضی و یا برون‌ریاضی دارند. مشکلات برون‌ریاضی نیز درون‌فردی هستند یا برون‌فردی. مشکلات برون‌ریاضی که منشأ درون‌فردی دارند از ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان در پردازش‌های ذهنی، یادگیری، انگیزش‌ها و نگرش‌ها سرچشمه می‌گیرند. در حالی که مشکلات برون‌فردی از عوامل فرهنگی، اجتماعی، آموزشی و چگونگی تدریس و برخورد معلمان و ... اثر می‌پذیرند (علم‌الهدی، ۱۳۸۱؛ به نقل از محسن‌پور و همکاران، ۱۳۸۶). از جمله عوامل درون‌فردی مؤثر بر پیشرفت ریاضی عوامل انگیزشی و شناختی را می‌توان نام برد. روان‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت از دیرباز به بررسی تأثیر عوامل انگیزشی در یادگیری و عملکرد دانش‌آموزان در حوزه‌های گوناگون درسی توجه داشته اند (لنین برینک و پینتریچ، ۲۰۰۲، به نقل از محسن‌پور و همکاران، ۱۳۸۶).

انگیزش

انگیزش علت و عامل اصلی رفتار است. انگیزش را می‌توان به عنوان عامل نیرودهنده و هدایت‌کننده‌ی رفتار تعریف کرد (گیج و برلایندر^۱، ۱۹۸۴). انگیزش نیرویی است که دانش‌آموز را برمی‌انگیزد تا سخت تلاش کند، پیشرفت کند، و براساس توانائی‌اش عمل نماید (مارتین^۲، ۲۰۱۰). برای توضیح و اختلاف بین دانش‌آموزانی که استعداد یکسان برای یادگیری دارند، اما پیشرفت تحصیلی آن‌ها متفاوت است، می‌توان از مفهوم انگیزش استفاده کرد (سیف، ۱۳۸۶).

انگیزش در آموزش و پرورش و نقش آن در پیشرفت تحصیلی از دیرزمان مورد توجه روان‌شناسان پرورشی بوده است. وودفیلد، فارسیدس^۳ (۲۰۰۳) درباره اهمیت طرح مباحث انگیزش در آموزش و پرورش پرورش معتقدند که گرچه در دهه‌های گذشته در خصوص عوامل مؤثر بر موفقیت برود عامل هوش و انگیزش تأکید شده است، اما هنوز هم تأثیر این دو عامل مورد حمایت پژوهش‌های فراوان می‌باشد (به نقل از حسنی، ۱۳۸۹).

انگیزش تأثیر مثبت و مستقیم بر یادگیری بر جای گذاشته است، انگیزش زیاد به یادگیری زیاد و انگیزش کم به یادگیری کم منجر می‌شود (سیف، ۱۳۸۲). کاستی‌های انگیزشی یادگیری را به گونه‌ای نیرومند دستخوش افت و کاهش خواهد کرد. مشکلات انگیزشی باعث می‌شود که دانش‌آموزان در حد توانایی و استعداد و شایستگی خود عمل نکرده و پایین‌تر از انتظار عمل نمایند و در نتیجه به عدم یادگیری، افت تحصیلی و شکست دچار شوند (بیابانگرد، ۱۳۷۸).

انگیزش پدیده‌ای است ذاتی که تحت تأثیر چهار عامل یعنی، موقعیت (محیط و محرک‌های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف) قرار دارد (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۸).

انگیزش پیشرفت

انگیزش پیشرفت مفهوم نسبتاً جدیدی در قلمرو انگیزش است (منگال^۴، ۲۰۰۰؛ به نقل از کیمبل^۵، ۲۰۰۸). این مفهوم هم‌اکنون به طور وسیعی در حوزه‌ی آموزش به کار می‌رود. انگیزش پیشرفت

-
1. Gage & Berliner.
 2. Martin.
 3. Woodfield & Farsides.
 4. Mangal.
 5. Kamble.

تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که منجر به یادگیری و پیشرفت می‌گردد. به عبارتی می‌توان گفت انگیزش پیشرفت تحصیلی، تمایل یادگیرنده است به آن که کاری را در قلمرو خاص به خوبی انجام دهد و عملکردش را به طور خودجوش ارزیابی کند (ماسالیس^۱، ۲۰۰۷).

انگیزش و مفهوم هدف

در روان‌شناسی انگیزش، اهداف را به عنوان بازنمایی‌های شناختی انگیزش در نظر می‌گیرند (پینتریچ و شانک، ۲۰۰۲). پینتریچ هدف را بخشی لاینفک از مفهوم انگیزش معرفی می‌کند، به نحوی که انگیزش را فرایندی تعریف می‌کند که به واسطه‌ی آن فعالیت هدف‌محور، برانگیخته و حفظ می‌گردد (پینتریچ، ۲۰۰۲). منظور از اهداف فردی، هدف‌های ویژه‌ای است که افراد برای دستیابی به موفقیت در یک بافت خاص (مدرسه) انتخاب می‌کنند (اربن و شوین فلدر^۲، ۲۰۰۶).

جهت‌گیری هدف

از جمله روزآمدترین موضوعاتی که در زمینه‌ی انگیزه‌ی پیشرفت توجه نظریه‌پردازان و محققان را به خود معطوف نموده «جهت‌گیری هدف^۳» است (جوکار و لطیفیان، ۱۳۸۵). ایمز در تشریح این سازه بیان می‌دارد که جهت‌گیری هدف بیانگر الگوی منسجمی از باورها، اسنادها، و هیجانات فرد است که مقاصد رفتاری وی را تعیین می‌کند و سبب می‌گردد تا نسبت به برخی موقعیت‌ها گرایش بیشتری داشته و در آن موقعیت‌ها به گونه‌ای خاص عمل نماید. نظریه‌ی هدف بر روی قصد یا نیت دانش‌آموزان برای رسیدن به پیشرفت در یک موقعیت متمرکز می‌شود (ایمز، ۱۹۹۹).

مفهوم جهت‌گیری هدف در دهه‌ی ۱۹۸۰ در تحقیقاتی که توسط کارل دووک و همکاران روی بچه‌های دبستانی انجام دادند مطرح شد. وی در تحقیقاتش به این نتیجه رسید که کودکان در برخورد با فعالیت‌ها دو هدف عمده دارند: یکی توسعه توانایی‌های خود و دیگری نمایش توانایی‌های خود. اتخاذ هر کدام از این اهداف در هنگام مواجهه با چالش‌ها تأثیر عمیقی بر روی رفتار و عملکرد افراد دارد. دووک بر اساس این بینش مفهوم جهت‌گیری هدف را مطرح نمود (غلامی، ۱۳۸۲). ممکن است چند گرایش به هدف مختلف وجود داشته باشد ولی دو گرایش به هدفی که همیشه در نظریه‌های مختلف گرایش به هدف مطرح می‌شوند، اهداف یادگیری و عملکرد (دووک و لگت، ۱۹۸۸؛ الیوت و دووک، ۱۹۸۸) یا اهداف تکلیف و ایگو (نیکولز، ۱۹۸۴) یا اهداف تسلط و عملکرد (ایمز، ۱۹۹۲؛ ایمز و آرچر، ۱۹۸۸، ۱۹۸۷) یا اهداف

1. Massalis.

2. Schoenfelder & Urban.

3. Goal Orientation.